

PAOLO KONJETI

DIVLJI DEČAK

dve novele

Prevela s italijanskog
Gordana Breberina

■ Laguna ■

Naslov originala:

Paolo Cognetti

IL RAGAZZO SELVATICO

Copyright © 2013 Cart'armata edizioni srl/
Terre di mezzo Editore

Naslov originala:

Paolo Cognetti

SENZA MAI ARRIVARE IN CIMA

Copyright © 2018 Einaudi; Il ragazzo selvatico

This edition is published in agreement with the Proprietors
through MalaTesta Literary Agency, Milan.

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

DIVLJI DEČAK

dve novele

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Sadržaj

Predgovor autora: Dve planine ?

DIVLJI DEČAK
Planinska beležnica

Zima – *godišnje doba sna* ?

Proleće – *godišnje doba samoće i posmatranja* ?

Leto – *godišnje doba prijateljstva i pustolovine* ?

Jesen – *godišnje doba pisanja* ?

NE STIGAVŠI NIKAD DO VRHA
Putovanje na Himalaje

I Uz reku ?

II U podnožju Svete planine ?

III Kroz pograničnu dolinu ?

IV U pustinji ?

DVE PLANINE

predgovor za srpske čitaoce

Planina je obeležila različita razdoblja mog života. Odgajila me je kad sam bio dete i kao da sam, u trenucima prelaska iz jednog u drugo razdoblje, morao da joj se vraćam kako bih potražio utehu, jasnoću ili hrabrost da nastavim dalje. Dve priče objavljene u ovoj knjizi govore o dva perioda mog života i o dve planine. Prva se nalazi u Zapadnim Alpima, blizu granice između Italije, Švajcarske i Francuske. Na nju sam se sklonio sa trideset godina, posle jedne lične krize. Ta planina me je izlečila i omogućila mi da krenem iz početka i otada je postala moj dom. Druga je mnogo dalje, u Himalajima, na granici između Nepala i Tibeta. To je zabačena i drevna planina koju sam prepešačio sa četrdeseti godina. Dok je prva predstavljala potrebu za lečenjem, druga je bila odgovor na moju želju za istraživanjem. S jednom planinom sam se uhvatio ukoštac sâm, premda sam posle priuštiio sebi neke ključne susrete, s drugom sam se suočio u društvu nekolicine prijatelja: jedna je bila potraga za samoćom, a

druga za deljenjem. Jedan moj prijatelj iz prve priče vraća se i u drugu, tako da ih na svoj način povezuje.

„Divlji dečak“ je objavljen u Italiji 2013, a „Ne stigavši nikad do vrha“ 2018. Između su ista mesta, iste osobe i iste uspomene nadahnuli roman „*Osam planina*“, koji mi je po mnogo čemu promenio život. Zato ove dve priče takođe predstavljaju period pre i period posle. Kad se čitaju jedna za drugom, neminovno se porede ne samo naši dobri stari Alpi i Himalaji, ljudi na njima, njihova istorija i sudbine, već i moja dva „ja“ koja pišu u različitim trenucima jednog istog života. Srećan sam zato što su one u ovom izdanju objavljene zajedno i nadam se da će srpski čitaoci malo uživati u mojim planinama.

DIVLJI DEČAK

Planinska beležnica

*Ova knjiga je za Gabrijelea i Remiđa,
moje učitelje u planini.*

*I u znak sećanja na Krisa Makandlesa,
mog anđela čuvara.*

*U kasno jutro što živi
iznad jela
hodah po poljima i brdima
blistavim –
gazeći mrtva jezera – slušala sam tajnu,
što otkriva šapat talasa
zarobljenih –
obale bele sam pregazila, dozivala
imenom gorčice
usnule –
Sanjala sam snegom ogroman
cvetni grad,
prekriven –
u brdima bejah
ko cvet nakostrešen –
i gledala sam stene,
visoke hridine
u morima vetrova –
pevušila o prohujalom
letu, što gorkim vresom
krv raspaljuje.*

Antonija Poci, Smetovi*

* Prepevala Maja Anastasijević. (Prim. prev.)

Zima

Godišnje doba sna

U gradu

Pre nekoliko godina imao sam tešku zimu. Sada mi se čini da nije važno da se setim uzroka zbog koga sam se loše osjećao. Imao sam trideset godina i bio sam malaksao, izgubljen i malodušan kao kad propadne nešto u šta smo verovali. U tom trenutku mi se činilo da je razmišljanje o budućnosti isto onoliko besmisleno koliko i razmišljanje o odlasku na put kad smo bolesni i kad napolju pada kiša. Mnogo sam dao, a gde mi je bila nagrada? Vreme sam provodio po knjižarama, gvoždarama, u baru ispred moje zgrade i krevetu, posmatrajući kroz prozor belo nebo iznad Milana. Povrh svega, nisam pisao, što je za mene isto kao da ne spavam ili ne jedem: nikad nisam osetio toliku prazninu.

Tih meseci nisam mogao da čitam romane, ali su me privukle priče o ljudima koji su, odbijajući da prihvate svet, pokušali da se osame u šumama. Pročitao sam knjigu *Valden* Henrija Dejvida Toroa i *Planina* Elizea Reklja. Naročito sam bio pod utiskom putovanja Krisa Makandlesa koje je Džon Krakauer opisao u *Putu u divljinu*. Možda zato što Kris nije bio filozof iz XIX veka, već

momak iz mog vremena koji je sa dvadeset dve godine napustio grad, porodicu, studije, blistavu budućnost, prema kanonima zapadnog društva, i otišao na usamljeničko putovanje koje će se završiti na Aljasci, gde će umreti od gladi. Kad je ova priča postala poznata, mnogi su smatrali da je njegova odluka bila idealistička, da je bilo posredi bekstvo od stvarnosti, pa čak i samoubilački nagon. Ja sam je razumeo i u sebi sam joj se divio. Kris nije stigao da napiše knjigu, možda mu to nije ni bila namera, ali je voleo Toroa i prihvatio je njegovo stanovište: „Otišao sam u šumu zato što sam želeo da živim promišljeno, da se suočim samo sa suštinskim činjenicama života i vidim mogu li da naučim ono čemu me ona može naučiti, a ne da otkrijem, kad mi dođe vreme umiranja, da nisam ni živeo. Nisam želeo da živim ono što nije život, jer živeti je dragoceno; niti sam želeo da se pomirim sa sudbinom, sem ako to nije sasvim nužno. Želeo sam da živim duboko i isisam svu srž života, da živim snažno i spartanski i tako satrem sve što nije život, da zahvatim veliki otkos i srežem ga do korena, da sateram život u ćošak i svedem ga na najniže granice, i ako se pokaže bednim, da shvatim celu i nepatvorenu bedu njegovu i objavim je svetu, ili, ako je uzvišen, da doživim to iskustvo i budem u stanju da podnesem istinit izveštaj o njemu na svom sledećem izletu.“*

Deset godina nisam bio u planini. Do svoje dvadesete tamo sam provodio svako leto. Pošto sam bio gradsko dete, odraslo u stanu, u četvrti u kojoj nije moglo da se siđe u dvorište

* Svi odlomci iz *Valdena* navedeni su prema prevodu Zore Minderović. (Prim. prev.)

ili na ulicu, planina je za mene oličavala ideju potpune slobode. Tamo sam naučio da se krećem, u početku trapavo, a zatim vrlo prirodno, onako kako druga deca nauče da plivaju zato što su ih odrasli bacili u vodu: sa osam ili devet godina počeo sam da pešačim po lednicima i verem se po stenama i ubrzo sam se mnogo prijatnije osećao na planinskim stazama nego na ulicama svoga grada. Deset meseci godišnje osećao sam se sputano u lepoj odeći i sistemu u kome sam morao da se povinujem autoritetu i pravilima; u planini sam sve to odbacivao i oslobađao svoju pravu prirodu. To je bila sloboda drugačija od one koju ima neko ko može da putuje i upoznaje ljude, ili provodi noći pijujući, pevajući i udvarajući se ženama, ili pronade drugove s kojima će se upustiti u velike poduhvate. Cenim sve te slobode, do te mere da sam sa dvadeset godina smatrao da ih treba detaljno istražiti, ali sa trideset sam maltene zaboravio kako je biti sam u šumi, zaroniti u potok ili trčati po rubu grebena iza koga nema ničeg osim neba. Ja sam sve to nekada radio i to su mi bile najlepše uspomene. Gradski mladić, kakav sam u međuvremenu postao, delovao mi je kao potpuna suprotnost tom divljem dečaku i tako se u meni rodila želja da ga potražim. To nije toliko bila potreba da otputujem, koliko da se vratim; nisam toliko želeo da otkrijem nepoznatu stranu sebe koliko da pronađem onu staru i duboku, koju sam, činilo mi se, izgubio.

Ostavio sam na stranu malo novca, koliko mi je bilo potrebno da nekoliko meseci živim ne radeći. Potražio sam kuću daleko od bilo kakvog naselja i na što većoj visini. U Alpi- ma ne postoje velika divlja prostranstva, ali ne treba ići na Aljasku da bi se doživelo iskustvo koje sam priželjkivao. Na

proleće sam pronašao ono što sam tražio u dolini pored one u kojoj sam odrastao: planinsku kućicu od drveta i kamena na hiljadu i devetsto metara nadmorske visine, gde poslednje četinarske šume ustupaju mesto letnjim pašnjacima. Nikad nisam bio na tom mestu, ali sam dobro poznavao taj predeo, samo na drugoj strani planine, koju sam obilazio kao dečak. Kućica je bila udaljena desetak kilometara od najbližeg stalno naseljenog sela i nekoliko minuta hoda od sela u kome je leti i zimi bilo ljudi, a u kome 20. aprila, kad sam stigao, nije bilo nikoga. Livade, koje su bile u nijansama smeđe i oker boje zbog otapanja snega, još su spavale zimskim snom; padine u senci su se još belele. Ostavio sam auto na kraju asfaltnog puta. Stavio sam ranac na leđa i krenuo stazom za stoku; popevši se kroz jednu šumu, a zatim preko pašnjaka pod snegom, stigoh do grupe planinskih kućica koje su bile u ruševinama. Izuzetak je bila ona obnovljena, koju sam iznajmio. Kad sam stigao do vrata, okrenuh se: okolo nije bilo ničeg osim šume, livada i tih napuštenih razvalina; na horizontu su bile planine što na jugu zatvaraju Vale d'Aostu, na strani prema nacionalnom parku Gran Paradizo; tu su zatim bili česma izdubljena u deblu, ostaci kamenog zidića podignutog bez maltera i potok koji je žuborio. To će biti moj svet neko vreme, nisam odredio koliko dugo, pošto nisam znao šta me čeka. Nebo je tog dana bilo sumorno sivo, jutro ledeno i mračno. Uopšte nisam imao nameru da se mrcvarim: ako mi tamo gore bude bilo dobro, ostaću; bio sam, međutim, spreman da pobegnem odatle ako padnem u još gori očaj. Sa sobom sam poneo knjige i sveske. Nadao sam se da ću s vremenom ponovo početi da pišem. Ali sada mi je bilo hladno, morao sam da obučem džemper i zapalim vatru, pa zato gurnuh vrata i uđoh u svoju novu kuću.

Proleće

Godišnje doba samoće i posmatranja

Kuće

Ima nečeg dirljivog u otvaranju planinske kućice u proleće. Širom otvorih prozore soba koje su mesecima bile zatvorene, u kojima je mraz bio jedini gazda i na kojima su krovni prozori bili tamni od snega. Pređoh prstom preko stola, stolice i police, na kojima se nataložio sloj prašine nalik na pepeo zaboravljen u kaminu. Osećaju li kuće prolaženje vremena? Ili je za njih zima samo jedan tren? Setih se dana kada sam, deset godina ranije, poslednji put izašao na jedna druga vrata, nakon što sam dugo posmatrao oko sebe. Sada sam imao osećaj da sam se vratio ne zbog čula vida, već mirisa, pošto me je miris smole uverio da sam ponovo kod kuće. Upitah je: je li zima bila oštra? Zamislih je kako ječi i škripi u januarskim noćima, kad se tamo gore temperatura spušta do minus dvadeset, a zatim uživa u bledom martovskom suncu, mlakim zidovima, snegu koji kaplje u oluke. Ako je svrha kuće da u njoj neko stanuje, pomislih, možda je na neki svoj način srećna zato što se neko šetka tamo-amo sa drvima, pali furunu, pere

ruke u kuhinji. Tako je ta voda od snega i stena ponovo počinjala da kruži u zidovima kao limfa u drvetu, a vatra je bila poput krvi u nekom telu.

U priči *Moje četiri kuće*, koja mi se mnogo dopada, Mario Rigoni Stern govori o različitim fazama svog života pišući o kućama u kojima je živio. Nisu sve te kuće stvarne: može da se živi i u kući koja je izmišljena ili pozajmljena iz tuđeg sećanja. Prva je bila kuća koju je izgubio: kuća porodice Stern, stara četiristo godina, uništena u Velikom ratu. Mario, rođen 1921, upoznao ju je zahvaljujući pričama starijih. Žalio je što se nije rodio u njoj, ona je bila veza između njegove porodice i rodnog kraja, za njega je predstavljala otadžbinu, koja za gorštace ne odgovara državi, već nazivima stvari i mesta, sezonskim radovima, načinu na koji se oni pravilno obavljaju. Druga je bila stvarna kuća, ona iz njegovog detinjstva, puna tajnih kutaka, kakve su kuće u kojima smo živeli kao deca. Treća je bila kuća u njegovoj glavi: Mario je u zarobljeničkom logoru '45. pronašao parče hartije i olovku i duge dane gladi provodio je projektujući planinsku kuću. Zamislih je na nekom planinskom proplanku, gde bi Stern živio od lova, knjiga i samoće, ležeći se od rata kao Hemingvejev Nik Adams u *Velikoj reci sa dva srca*. Taj crtež ga je dugo štitio od očaja. Četvrta je bila kuća koju je zaista sagradio, u kojoj je živio pedeset godina, sa šumom ispred prozora, košnicama, livadama na kojima su pasle koze, povrtnjakom i šupom za drva, „sa svojom ženom, knjigama, slikama, vinom i uspomenama“.

Pretpostavljam da stanovanje u kući koju smo napravili sopstvenim rukama ispunjava velikom smirenošću. Ja

nisam imao tu povlasticu: ko zna kada su gorštaci izgradili ovu planinsku kuću u kojoj su leti boravili stoka i ljudi i koja je renovirana deset godina ranije tako da pruža svu udobnost. Imala je samo dve prostorije: dole, gde je nekada bila štala, sada sam imao kupatilo i spavaću sobu s ormanom, noćnim stočićem i furunom; gore su bili kuhinja, dvosed, sto sa dve klupe i jednom stolicom. Zidovi od kvarcnog kamena bili su isti kao u vreme izgradnje i dok sam ih dodirivao, pitao sam se kolike su ih ruke, koliko ih je dima od vatre, daha stoke, pare od kačamaka i mleka milovalo. Ponegde je između dva kamena bio debeli klin ili poluugljenisani drveni kočić. Šta je visilo na njemu, ko ga je tu zabio? Ta kuća je bila nastanjena duhovima, ali nije ulivala strah: imao sam pomalo utisak da u njoj živim zajedno sa svim tim gorštacima, da ih upoznajem kroz prostor i oblik predmeta, gar od koga su se još crneli neki delovi zida.

Kuća u kojoj sam kao dete provodio leta bila je podignuta kao hotel 1855, ali je bila oronula već u vreme mog detinjstva. Nalazila se van sela, na kraju drvoreda bukava, u podnožju slapa koji bi nabujao u vreme poznih letnjih kiša. Tabla na pročelju, sa koga se ljuštio kreč, podsećala je da je kraljica Margarita Savojska boravila u njoj dok je automehaničarska radionica još bila balska dvorana, a krov obrastao korovom terasa na kojoj je po podne služen čaj. Hotel je radio sve do tridesetih godina, za vreme rata u njemu su stanovali Nemci, a onda je prodat; pedeset godina kasnije već je izgledao kao letnjikovac u ruševinama: pripadao je dvema sestrama u odmaklim godinama koje su ga, podelivši ga na stanove, izdavale preko leta

kako bi nešto zaradile, dok je u ostalim mesecima bio zatvoren. Pošto ga nisu održavale i grejale, svake zime bi pretrpeo nova oštećenja. Aprilski snegovi su mu 1986. zadali konačan udarac: lavina je povukla deo zgrade i celo jedno krilo je proglašeno sklonim padu. Na zidovima koji su ostali uspravni narednog leta su se pojavile velike pukotine i koprive su se godinama širile preko razvalina koje niko nije uklonio. Ja se, međutim, ne sećam toliko razvalina, koliko svog zaprepašćenja kada sam početkom jula zatekao dubok sneg, toliko zaleđen i tvrd da je mogao poslužiti kao klizalište. To leto je zauvek ostalo upamćeno kao *leto lavine*.

Pošto sam došao iz grada, činilo mi se da sam se obreo u nekoj drugoj epohi. U vremenu u kome su u kuhinjama postojale kamene sudopere, a u kupatilima emajlirane gvozdene kade i umivaonici. U potkrovlju, gde sam spavao, na tavanici su bila urezana dva ženska imena: Anđela i Madalena. Znao sam da je u tim sobama nekada bila smeštena posluga, pa sam se pitao da li su Anđela i Madalena bile sobarice s početka veka, u službi kod neke dvorske dame, i zamišljao sam razgovore koje su uveče vodile. Ne znam da li kuće imaju dušu, ali sam ja u toj kući ostavio veliki deo svoje duše: počev od 1979, dvadesetak godina sam odsedao u njoj dva meseca godišnje. Kraj XX veka označio je i kraj starog hotela: prodat je i srušen da bi na njegovom mestu nikla zgrada. Tako su od tog mesta, kako je pisao Mario Rigoni Stern, „sada ostale samo ove moje reči.“

Dok sam posmatrao krpe snega na pašnjaku ispred planinske kuće, prisećao sam se *leta lavine*. Premda u senci koju

je bacala šuma, postepeno su se topile: potoci vode slivali su se niz livadu otkrivajući crnu i vlažnu zemlju i travu koja je delovala sprženo. Ptičice belog trbuha i tamnih leđa kljuckale su zemlju na rubu snega. Uzeo sam knjigu kako bih ih prepoznao i bio sam gotovo siguran da su to snežne zebe: „traže larve insekata“, pisalo je, „u zemlji mokroj od topljenja snega i gnezde se u udubljenjima u stenama ili na zidovima planinskih kuća“. I zaista, dve ptičice su svile gnezdo upravo iznad slemene grede na mojoj kućici, u tom zaštićenom i mračnom kutku između grede i krova. Letele su tamo-amo između livade i gnezda i pravile mi društvo dok sam ručao sedeći za stolom pored prozora.

Po podne se podizala gusta magla: video bih kako stiže iz dubodoline, penje se preko livada i šuma i na kraju sve obavija. Ostajao sam zaronjen u taj beli pokrivač sve do mraka. Noću nije bilo ni meseca ni zvezda. U vreme kada sam odlazio u krevet, počela bi da pada susnežica.

Noću mi je bilo teško da zaspim. Nenaviknuto na visinu, srce mi je kucalo brže nego inače, imao sam utisak da mi je u grudima doboš. Zvuci se razlikuju od mirisa, treba nam vremena da se uspavamo uz njih, da prestanemo da se trzamo na svaki novi šum. I tako sam razrogačenih očiju zurio u tavanicu i mislio: ovo žeravica dogoreva i pucketa u kaminu. Ovo je motor starog frižidera koji se uključio. Ovo je kiša koja dobuje po kamenom krovu. Čiji su ovo koraci napolju, u tri ujutru? Obišli bi oko kuće, zastali blizu vrata. U gradu bih instinktivno pomislio na lopova. Ovde gore sam morao da budem razboritiji i ubedim sebe da je to neka šumska životinja u potrazi za hranom. Nije vredelo: ne bih trenuo do jutra, a onda bih s prvim sunčevim zracima ustao i stavio kafu na vatru.